

לפרשת ויקרא

מעילה ובגידה

הרב אבי לוי / חמדת הדרום

מה ההבדל בין מעילה לבגידה? שתי הפעולות שייכות לאותה משפחה של עוולות. בגד מסתתר בבגידה. מעיל מסתתר במעילה. שניהם מסתירים את האדם מסביבתו. משוים לו משהו אחר או משהו אחר.

מה זה קשור לספר ויקרא ולפרשת ויקרא? החומש השלישי עוסק בקורבנות. לכאורה מערכת של פעולות ומעשים הקשורים לקב"ה להקרבת קורבנות במשכן-מקדש. בפרשת ויקרא, כפרשה הפותחת את כל נושא הקורבנות, יש הצהרות כוונה רבות ששופכות אור על מעשה הקורבנות ומטרתו.

בפרק ה' פס' כא-כב: "נפש כי תחטא ומעלה מעל בה". מה היינו מצפים למצוא בהמשך? לתיאור של מעילה או חטא של נפש-אדם בה' ע"י פגיעה בציווי אמוני בכפירה וכדו'. זהו שלא! המשך הפסוקים: "...וכיחש בעמיתו בפיקדון או בתשומת יד או בגזל או עשק את עמיתו או מצא אבדה וכחש בה ונשבע לשקר על אחת מכל אשר יעשה האדם לחטא בהנה".

אלו פעולות או מעשים מוזכרים בפסוקים אלו?

- **וכיחש** – אדם מכחיש שקיבל פיקדון מחבירו.
- **תשומת יד** – אדם קיבל הלוואה מחבירו. ובמועד הפרעון מתכחש למלווה וטוען שלא לווה כלל. ואפילו נשבע לשקר.
- **גזל** – גזל אפילו משהו בעל ערך "פעוט". סחב עט או רק "השלים ציוד"...
- **עושק** – מי שעושק את השכיר. פוגע בשכרו. לא נותן לו מה שמגיע לו. אז מה הבדל בין עושק לגזל? הרי גם במה שקשור לשכיר, זה בעצם גזל? הגמרא במסכת בבא מציעה מבחינה: "...אמר רב חסדא: לך ושוב, לך ושוב – זהו עושק. יש לך בידי ואיני נותן לך – זהו גזל". כן אתה אדוני הפקיד, המורה, המנהל – כשאתם נוקטים בטקטיקה של "לך ושוב" – אתם עושקים! במיוחד כשהדבר הפך לנורמה בחברה שלנו.
- **מצא אבידה** – אדם מוצא משהו ואומר: לא מצאתי! הוא מכחש ואפילו נשבע לשקר כדי להצדיק טענתו.

אז מה הקשר בין כל אלו לקורבנות? מדוע זו מעילה ובגידה בה'? הרי זה באדם ולא בה'... כל אלו חטאים שקשורים לבין אדם וחברו: פגיעה של אחד במשנהו בתחומי רכוש וכסף, פגיעה באמון, טירטור של "לך ושוב". גישת התורה שכל אלו ודומיהם הם מעילה בה': "נפש כי תחטא ומעלה מעל בה". אומר המדרש:

"לפי שהמלווה שהלווה והנושא והנותן אינו לווה ואינו נושא ונותן אלא בשטר ובעדים, לפיכך בזמן שהוא מכחיש- מכחיש בשטר ובעדים. אבל המפקיד אצל חברו אינו רוצה שתדע בו נשמה, אלא שלישי שביניהם. בזמן שהוא מכחיש- מכחיש בשלישי שביניהם".

נסביר: בדרך כלל עסקאות נעשות בשטר ועדים ואז קשה להכחיש. אבל כשאדם נותן פיקדון לחברו שניהם רוצים שזה יהיה דיסקרטי. אבל יש "שלישי" ביניהם: הקב"ה. הוא העד הסמוי שנמצא ביניהם. אז ברגע שאתה מכחיש, שקיבלת פיקדון, אתה מועל באמון לא רק של חברך, המפקיד, אלא בה'!

אצל רוב בני האדם הפרת אמון נחשבת חמורה ואף פוגעת מאוד. כך קורא כשבוגדים בנו ובמיוחד אם הבוגד הוא קרוב, חבר, אישה, בעל, בן משפחה. זה יותר כואב, יותר מאכזב. כאשר יש חטא

מוסרי בין אדם לחברו זה הופך ל"מעל בה". כך בעצם כל מצווה שבין אדם לחברו הופכת למצווה של בין אדם למקום.

כשמתרחשת מעילה או בגידה כזו, האדם צריך לכפר על חטאו בעיני ה', אבל לפני שהוא מביא קורבן הוא צריך לתקן את העוולה ולהשיב את הגזילה והעושה. אבל איך אפשר לכפר על מעל של "לך ושוב"? כיצד האדם יתקן זאת? האם יוכל להשיב המצב לקדמותו? הזמן, עוגמת הנפש, התסכול ועוד. כך כולנו צריכים להיזהר שלא לחטא בזה ובכל דבר שיהי אפילו קשה לתקן זאת.

למה זה כל כך חמור? כי פגיעה באמון זו פגיעה בחלק אלוך ממעל, שמצוי באדם, המהות הפנימית האלוקית שיש באדם. לכן פגיעה באמון נחשבת גם בעינינו חמורה יותר ממעשי פשע אחרים.

הציווי הפותח את הפרשה: "אדם כי יקריב מכם קורבן" – סדר המילים לא הגיוני. הרי צריך להיות: "איש כי יקריב". ומזה מבינים גם שהוא מקריב קורבן. אלא מה? אזכור "אדם" מזכיר לנו את מי? את אדם הראשון. הוא גם הקריב קורבן. ממה? אומר רש"י במקום: "מה אדם הראשון לא הקריב מן הגזל, שהכל היה שלו, אף אתם לא תקריבו מן הגזל".

זהו הקשר לרעיון הראשון שלנו. יש כאן מטרה חברתית מובהקת: להסדיר קודם את יחסי הגומלין בין אדם לחברו. גם כשהאדם מקריב משלו זה סוג של העמדת פנים: הרי שום דבר לא שלו! הרי הבורא נתן לו את כל מה שיש בידו. אז לא משלו הוא מקריב אלא משל ה'! אז צאו וחישבו מה היא החוצפה שאדם מקריב משהו שהוא גזול... מה בכלל הוא חשב לעצמו? כיצד בכלל חשב שהבורא יקבל את קרבנו, שבא מן הגזול? אין זה כי אם הוא חושב מחשבה מוטעית: כאילו שה' זקוק לקרבן ולכן אולי די בעובדה שהוא סיפק את הקרבן ומה זה משנה מהו מקור הקרבן? גם אם זה לפני רגע היה שייך למישהו אחר. כאילו אמר לה': קח קבל שלך, וחלילה: שתוק.

כאילו משל לנכד שמביא לסבו הזקן לאכול סטייק טוב. הוא אוכל ונהנה ושואל את הנכד: בני מהיכן זה? אומר לו הנכד: סבא, מה איכפת לך. אכול ותהנה. ברור שענש על יחסו למרות שקיים מצוות כיבוד אב. בסיס האמונה הוא שאין האדם יכול לתת מאומה לבורא שהרי ה' לא חסר כלום. רק הוא האדם זקוק לקורבנו שלו. הוא עצמו! כשאתה מקריב קרבן גזול או נותן צדקה שמקורה לא כשר אתה עושה פעולה הפוכה מזו, הנדרשת בקרבן: הכנעת הלב. העבירה הנפוצה הזו של "סחיבה" קטנה, השלמת ציוד וכדו' צריכה תיקון יסודי ולכן נפסל קרבן הגזול. אף כשאתה עושה מעשה עליון של קרבן הרי שאם הוא כרוך בגזילה- זה לא מתקבל.

קרבן זה מלשון התקרבות. מי שמקריב רוצה בעצם המעשה להתקרב לה'. זה יקרה רק אם האדם נותן. ורק משלו. כשהאדם לוקח ממישהו אחר אז הוא מתרחק מבוראו. כל נתינה מקרבת את האדם לנותן הגדול שהכל שלו. וכל לקיחה מן הזולת מרחיקה את האדם מן ה' וזה ההיפך מקורבן, שאמור לקרב. קרבת אלוקים אמיתית תיתכן רק מתוך אהבת הנתינה, אהבת חסד.